

BINDESBØLL:

”... SAA MANGE MUSÆER”

Lige siden midten af 1700-tallet var Rom som rejsemål for kunstnere, kunstsamlere og arkæologer blevet af helt afgørende betydning. Byens historie, monumenter og kunstsamlinger repræsenterede en fond af inspirationskilder og forbilleder. Det samme gjaldt Napoli og de antikke fundsteder Herculaneum og Pompeji, som man havde været i gang med at udgrave siden 1738 henholdsvis 1748.² Sammenlignet med Rom var Napoli tilmed en moderne metropol. Her var der en økonomi, der gjorde, at man byggede nyt, og adskillige af de villaer og andre bygninger, der opførtes i årene omkring 1800, var stærkt inspireret af den antikke arkitekturs formsprog, proportioner, mønstre og farver.³

Ditlev Blunck, *Portræt af Bindsbøll*, 1837.

Thorvaldsen var en af de mange kunstnere, som rejste til Italien. Han levede og gjorde karriere i Rom, og han blev i lige så høj grad del af det skandinavisk-tyske kunstnermiljø som af byens internationale cirkler. Havde man som han afsluttet sin uddannelse på kunstakademiet i København, kunne man se frem til tre års ophold i Syden. Dog var et sådant udlandsophold betinget af, at man havde vundet akademiets store guldmedalje og hermed det store rejses stipendium. Der fulgte en række forpligtelser med æren og pengene, men det tog man i reglen på sig. De færreste brød deres kontrakt med kunstakademiet eller satte deres relationer til autoriteterne i det hjemlige kunstmiljø over styr.

Sammenlignet med en tryk tilværelse inden for de københavnske volde var det dog ikke altid så ligetil at leve livet i Syden. Kunstnerne havde typisk hverken familie, læremestre eller akademiske mentorer inden for rækkevidde. De skulle stå på egne ben, og derfor blev det at knytte og pleje tætte venskaber med kolleger af særlig betydning.

Selve rejsen sydpå og længere ture til de antikke seværdigheder i Campanien og Sicilien var forbundet med en del udfordringer, indimellem også med konkret fare. Ikke overraskende finder vi to pistoler blandt Thorvaldsens personlige ejendele. Dårlige hygiejneforhold og smitsomme sygdomme var også en stadig trussel. Koleraepidemien, der ramte Rom i 1837, påvirkede alt og alle. Livet i Syden krævede sine ofre, også blandt de mange tilrejsende

kunstnere og kunstinteresserede. Nordeuropæiske navne ses på adskillige gravsten på Roms protestantiske kirkegård.

Til Rom!

Første gang, Thorvaldsen og Bindsbøll møder hinanden, er i Rom i 1834. Her bliver grunden lagt til en tæt og frugtbar dialog, som senere kulminerer med opførelsen, udsmykningen og indretningen af Thorvaldsens Museum. Selvom aldersforskellen er 30 år, har de meget til fælles på det menneskelige og det kunstneriske plan. Begge har mod på kunsten og livet, og af natur er de energiske, nysgerrige og ekstremt flittige. Siden deres helt unge år har de begge haft medvind på hver deres faglige felt. Og så behersker de det gode håndværk og er ambitiøse på kunstens og livets vegne.

Som for Thorvaldsens vedkommende er også Bindsbølls uddannelse på kunstakademiet kulmineret med, at han tildeles den store guldmedalje og hermed et flerårigt rejsestipendium. I det meste af den tid, hvor Bindsbøll er elev på kunstakademiet, 1824-1833, arbejder han som medhjælp på en lang række byggesager for kongehuset. Det er Jørgen Hansen Koch (1787-1860), der som hofbygmester har ansvaret herfor. Efter afgang fra akademiet arbejder Bindsbøll for en af Kochs kolleger, og i 1834 er han rede til at rejse ud. Han tager først til Berlin og München, derfra videre til Milano, Venedig og flere andre destinationer syd for Alperne, før han når Rom. Her bliver han i nogle måneder, før han via Napoli rejser til Palermo og siden, sammen med maleren Martinus Rørbye (1803-1848), videre til Athen og Konstantinopel. De tager sig god tid og besøger talrige andre lokaliteter, bl.a. Delfi, Mykene og øen Ægina. I juni 1836 er de tilbage i Rom, og her bliver Bindsbøll de næste godt to år.

Selvom han allerede har et vist kendskab til Rom, virker byen stadig meget overvældende. I et brev til broderen Severin fortæller han: "Hele Efteraaret har jeg været saa flittig som et best, og lige meget hjælper det. Seer man blot ud af Vinduet saa ligge disse kjempeværker af Antik og Modern Kunst rundt omkring en og man føler sig selv som nul – mod dem."⁴ Men snart får Bindsbølls vanlige nysgerrighed og arbejdsiver overtaget. Hjemmefra har han bl.a. fået til opgave at sætte sig i forbindelse med Thorvaldsen. Hensigten er at skubbe til planerne for, at man kan realisere et Thorvaldsens Museum i billedhuggerens fødeby, København. Det opdrag kommer i den grad til at præge ikke blot tiden i Rom, men hele Bindsbølls videre karriere.

Thorvaldsen opholdt sig i Rom igennem langt størstedelen af sit voksne liv: 1797-1819, 1820-1838, 1841-1842. Den evige stad blev hans skæbne. Han foretog nærmest modvilligt rejser, der førte ham længere væk fra værkste-

det end til de små byer i Albanerbjergene sydøst for Rom. Fra hans velbemandede og travle værksted blev der i årenes løb sendt hundredvis af statuer, buster og relieffer til kunder i så godt som alle lande på det europæiske kontinent. I København kunne man for første gang se en række af hans værker udstillet i 1815, og fra midten af 1820'erne og frem ankom en god del af de skulpturer, han havde fået bestilling på med henblik på Christiansborg Slot og Vor Frue Kirke.⁵

Et selskab af danske kunstnere

Når det kom til studier og rejser i Syden, fulgte en maler som Constantin Hansen (1804-1880) i Thorvaldsens og Bindesbølls fodspor.⁶ Han forlod København i 1835, rejste til Rom og slog sig ned i Via S. Basilio. Gaden lå hverken langt fra Thorvaldsens logi i Via Sistina eller hans værksted på Barberini-pladsen endside fra Bindesbølls logi, der også lå i Via Sistina.

Constantin Hansens ophold i Rom strakte sig over otte år, afbrudt af længere rejser til bl.a. Napoli og omegn. Disse rejser gjorde ham fortrolig med det dekorationsmaleri, arkæologerne havde fundet i Pompeji. Desuden studerede han teknikkerne bag det nyantikke dekorationsmaleri, der bl.a. var populært hos en del napolitanske velhavere. De lod deres byhuse og landsteder udsmykke med facade-, væg- og loftsdekorationer, der var som taget ud af Pompejis kendteste villaer.

To år efter at være kommet til Rom modtog Constantin Hansen bestilling på et større maleri. Bestillingen kom fra Kunstforeningen i København. Hansen kunne selv bestemme maleriets motiv og valgte det klassiske gruppeportræt, en genre, som flere af den italienske renæssances største mestre også havde dyrket, og som i løbet af 1700-tallet var blevet uhyre populær blandt kunstsamlere i de mere velhavende kredse i England, Frankrig og Italien. Under deres flerårige ophold i det fremmede kunne kunstnerne bruge hinanden som modeller, og blandt medlemmerne af det bedre borgerskab blev det kollektive kunstnerportræt en meget yndet genre. Her kunne man se, hvordan kunstnerlivet i det fremmede formede sig – allerhelst de mere muntre aktiviteter, som når kunstnerne var på tur, tegnede og malede i det fri eller tog del i det italienske folkeliv.

I løbet af et par måneder arbejder Constantin Hansen sig ind på sin komposition. Han tegner portrætter af sine jævnaldrende venner og kolleger. Han maler små skitser i olie, og i løbet af sommeren 1837 tager *Et selskab af danske kunstnere i Rom* for alvor form. Grunden til, at dette maleri interesserer os her, er, at en særlig detalje henviser til det fremtidige Thorvaldsens Museum.

Albert Küchler, *Portræt af Constantin Hansen*, 1837.

Constantin Hansen, *Et selskab af danske kunstnere i Rom*, 1837.

VIA
SISTINA

64

65

I Bindsbølls romerske logi

Maleriet er sat sammen af syv helfigursportrætter. Der samtales i mindre grupper, og der drikkes kaffe og ryges. Fra venstre ses Constantin Hansen selv, dernæst Bindsbøll, efterfulgt af malerne Martinus Rørbye, Wilhelm Marstrand, Albert Küchler, Ditlev Blunck og Jørgen Sonne. Til selvportrættet fik Constantin Hansen hjælp af Küchler. Stemningen er afslappet. Nogle står, andre sidder – og Bindsbøll ligger. Han har tydeligvis hverken opgivet den adfærd eller den dragt, som han har lagt sig til på sin nylige rejse til Grækenland og Tyrkiet.

Værelset, hvor den uformelle sammenkomst finder sted, er enkelt. Møblementet er sparsomt, det teglbelagte gulv slidt, og gardinerne så ganske anderledes end dem, man kunne se i Roms bedsteborgerlige stuer. På de kalkede vægge er der fastgjort en serie skitser. To af motiverne genkendes i senere malerier af Constantin Hansen. Der er også en statuette og en tom vinflaske. Og hunden, ikke at forglemme. Den poserer på en stol og følger opmærksomt de samtaler, der pågår.

Sammenkomsten foregår hos Bindsbøll, nærmere bestemt i den lejlighed, han beboede i Via Sistina 64 under sit andet ophold i Rom. Den dobbelte glasdør leder ud til en balkon. Nedenfor ser vi en mosaik af hustage, murværk og grønt og i den fjerne horisont konturerne af et bjerglandskab, der i det disede eftermiddagslys syner violet. Få meter længere nede ad Via Sistina bor Thorvaldsen. Han er så meget ældre end kunstnerne i Constantin Hansens maleri, men de ses ofte, bl.a. på Caffè Greco neden for Den Spanske Trappe eller til et godt måltid på Osteria La Gensola i Trastevere kvarteret.

En ganske særlig tegning

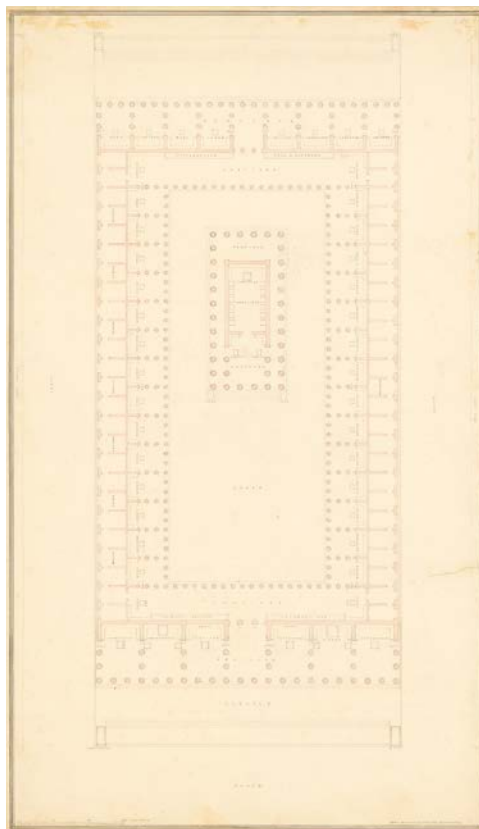
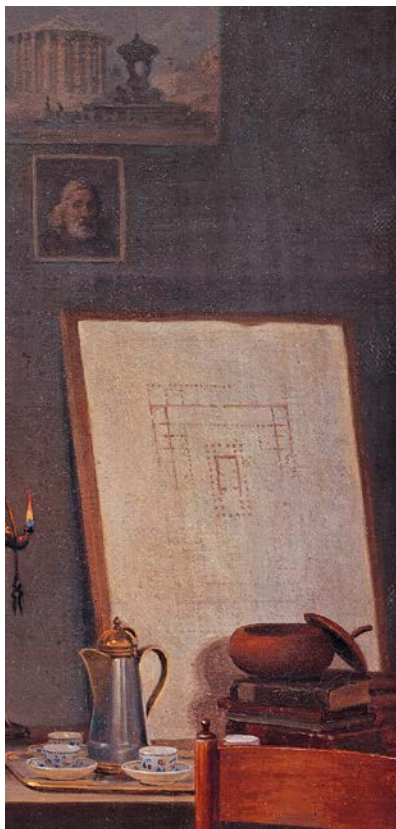
Thorvaldsen har mange gøremål udover det, der har med bestillingsopgaver og værkstedsdrift at gøre. Han er professor på det romerske kunstakademi, restaurerer kunst i det pavelige hofs samlinger, fungerer som rådgiver for samlere såvel som kunstnerkolleger, er en hyppig gæst ved private sammenkomster og i byens arkæologiske og kunstfaglige cirkler og meget, meget mere. Denne eftermiddag er Thorvaldsen ikke blandt Bindsbølls gæster. Alligevel er han særdeles nærværende i Constantin Hansens maleri. Det er han takket være Bindsbølls tegning på bordet til højre. Tegningen er en ud af mange, Bindsbøll udfører i løbet af sit ophold i Rom.

Når han mødes med Thorvaldsen, er museet det tilbagevendende tema. I en tilstand grænsende til eufori tegner han udkast på udkast. Han kender intet konkret til museets beliggenhed og intet til de krav og ønsker angående

Via Sistina 64 i Rom. Her boede Bindsbøll under sit ophold i Rom. Thorvaldsen boede længere ned ad samme gade.

Detalje af Constantin Hansen, *Et selskab af danske kunstnere i Rom*, 1837.

Bindesbøll, Udkast til Thorvaldsens Museum, det såkaldte 'Schinkel-projekt', 1837.

bygningens størrelse og udformning, der måtte være i den danske enevoldstats centrale byggeadministration. Nok er museet et varmt emne i visse cirkler derhjemme, men så længe Bindesbøll er i Rom, tænker og arbejder han relativt frit.

Det brev, han den 16. januar 1837 skriver til sin bror hjemme i København, vidner om hans enorme arbejdsiver: "Hos mig seer det vildt ud; her ligger saa mange Musæer saa jeg ikke selv rigtig ved hvor mange der er. Et er nu snart færdig og skal sendes hjem til Akademiet. Det er rigtig nok skidt men nu kan det ikke nytte jeg vrøvler lenger over det. Det bliver dog ikke bedre."⁷ Derudover har brevet ligefrem profetisk karakter: "Alle kammeraterne tager hvert et værelse at dekorere, jeg glæder mig ordentlig til at tage fat paa det."⁸

At Bindesbøll allerede på dette tidspunkt har en forestilling om, hvor omfattende en udsmykning det kommende museum skal have, er en interessant pointe. Om ikke ideen hertil stammede fra Thorvaldsen, så har den næppe været ham fremmed. Vi ved, at han ønskede at se værelserne i sin romerske lejlighed dekoreret med motiver inspireret af de antikke vægmalerier i Pompeji. Det ønske gik ikke i opfyldelse. Til gengæld blev hvert eneste rum på Thorvaldsens Museum malet i den farveskala, de arkæologiske udgravninger i Pompeji havde afdækket, og lofterne samt den indre

gårds facader blev udsmykket med mønstre og figurer, dyre- og plante-motiver, som genspejler centrale aspekter af både den antikke kunsts og renæssancemaleren Rafaels univers.

På den anden side finder vi i de skriftlige kilder adskillige vidnesbyrd om en vis tilbageholdenhed hos Thorvaldsen, når det gælder det fremtidige museums fremtoning. I et brev dateret den 24. oktober 1837 skriver han således, at han kan lide "Herr Bindsbølls Project til dette Museum", men at han vil foretrække et væsentlig simplere udstyr: "(...) fir Mure og et godt Lys, til Slutningen vilde være tilstrækkelig. –"⁹ Thorvaldsen begrundet sit ønske med, at der forude venter mange andre omkostninger, bl.a. til transport af værkerne og fremstilling af sokler til museet. I de efterfølgende år giver han, som vi senere skal se eksemplificeret, gentagne gange udtryk for, at museet ikke skal udvikle sig til et udstyrsstykke.

I månedsvis taler Thorvaldsen og Bindsbøll om projektet, men fra tid til anden sker der det, at de løber sur i det. Eller som Bindsbøll formulerer det i et af sine breve: "Thorvaldsen [er] kold for og jeg kjeed af denne Sag."¹⁰

Fra drøm til virkelighed

Et af de hyppigt citerede udsagn i den kunsthistoriske litteratur om *Et selskab af danske kunstnere i Rom* vil, at Bindsbøll, der ligger henslængt på gulvet i billedets mellemgrund, beretter om sine eksotiske rejseoplevelser i Levanten.¹¹ En anden fortolkning tager afsæt i plantegningen i maleriets højre side og hævder, at Bindsbøll fortæller om, hvor optaget han er af at tegne udkast til Thorvaldsens Museum.¹² En tredje læsning betragter maleriet som en parafrase over Rafaels *Skolen i Athen*, som Constantin Hansen både kunne studere i Vatikanet og i talrige reproduktioner.¹³

Ligesom grækerne blev opfattet som fortalere for et nyt og rationelt menneskesyn og tillagde videnskab og kunst stor betydning for menneskets dannelse, kan *Et selskab af danske kunstnere i Rom*, ifølge denne fortolkning, betragtes som et programmatisk maleri. Hos Constantin Hansen ser vi den unge kunstnergeneration forsamlet omkring en plan for det tempel, man hjemme i København planlagde for en af tidens største billedhuggere.

I november 1837 sendes *Et selskab af danske kunstnere i Rom* til København. I det medfølgende brev skriver Constantin Hansen, at han håber, at man "(...) ikke vil vove at sige andet, end at jeg har givet fuld valuta for pengene."¹⁴ En måned senere kan maleriet ses på Kunstforeningens udstilling. Det er offentlighedens allerførste møde med det kommende Thorvaldsens Museum.

Afsked med Rom

I løbet af vinteren 1837-1838 må Bindsbøll sande, at den 4-årige studierejse snart lakker mod enden. Han skal hjem og bevise, hvad udbyttet har været, men han har flere udfordringer. Hverdagen er stadig præget af efterdøningerne af koleraepidemien, og Bindsbøll når også at komme i pengenød. Han magter hverken at leve eller dø. Med den for ham så karakteristisk ligefremme tone skriver han hjem, hvordan han "(...) maa gaa her i dette Colera Lasaret og henslæbe Tiden paa det aller ynkeligste. Ja det er Fand. gal. m. ramme Alvor."¹⁵

I den samme periode er der også en masse praktiske forhold, som lægger beslag på Thorvaldsen. Han skal bl.a. sørge for, at nogle af hans fortrolige medarbejdere kan fortsætte værkstedsdriften, mens han tager til Danmark. De skal både færdiggøre skulpturer, som er undervejs, og tage imod nye bestillinger.

Hans Ditlev Christian Martens,
*Pave Leo 10. aflægger besøg i
Thorvaldsens værksted, 1830.*

I april henholdsvis juli 1838 forlader Bingesbøll og Thorvaldsen Rom. Derefter går deres fælles projekt – museet i København – ind i en helt ny og på alle måder afgørende fase. Constantin Hansen har derimod endnu mange år til gode i Rom, og snart kan han se frem til at skulle til Napoli for at studere antikke og nyantikke vægdekorationer. I den forbindelse bliver Thorvaldsen igen en nøgleperson. På vegne af kunstakademiet i København underskriver han den 19. marts 1839 en erklæring til støtte for Constantin Hansens studieophold, så han ”for Akademiets Samling af Kunstsager” kan ”tilveiebringe nogle Copier af de fortrinligste antikke Frescomalerier, som findes i Museet i Neapel eller i Pompeii.”¹⁶

Fra det øjeblik Constantin Hansen i 1843 igen er hjemme i København, oplever han stor efterspørgsel. Om nogen forstår han sig på i monumental skala og med brug af freskotechnik at fortolke motiver, der er hentet i antikens kunst. Mest omfattende bliver hans udsmykning af Københavns Universitets hovedbygning.

I København ses Thorvaldsen og Constantin Hansen med jævne mellemrum, og foruden H.C. Andersen og Adam Oehlenschläger deltager Hansen i den middag den 24. marts 1844, der bliver Thorvaldsens sidste.¹⁷ Det bliver også Hansen, der dekorerer Thorvaldsens kiste, og fire år senere følger han nøje med i, hvordan Thorvaldsens skulpturer bringes ind i museumsbygningen. Det vidner en af hans overleverede skitsebøger om. Disse skitser udgør slutpunktet i den venskabsring, der godt ti år tidligere var blevet etableret mellem billedhuggeren, arkitekten og maleren. Nævnte middag fandt sted i Kronprinsessegade, vis-à-vis Kongens Have, hvor familien Stampe, hvis navn og historie er knyttet til herregården Nysø ved Præstø, og hvor Thorvaldsen også var en hyppig gæst, boede, når de opholdt sig i København.